

Filozofia – wymagania edukacyjne

Wprowadzenie.

Głównym celem zajęć z filozofii jest wprowadzenie uczniów w myślenie filozoficzne na bazie filozofii starożytnej Grecji i Rzymu. Przyjęcie takiej koncepcji nauczania filozofii umożliwia uczniom zapoznanie się z jednym z najważniejszych źródeł kultury europejskiej (śródziemnomorskiej) oraz pozwala rozpoznać jej dziejowe bogactwo i historyczną tożsamość. Uczeń będzie mógł się zapoznać z wybranymi problemami z zakresu: metafizyki, filozofii przyrody, teologii, antropologii, etyki, epistemologii, estetyki i filozofii polityki.

Cele kształcenia.

1. Stopniowe wprowadzanie uczniów w świat filozofii.
2. Świadomość wpływu starożytnej filozofii greckiej na europejską kulturę późniejszych epok, a zwłaszcza na literaturę piękną, naukę i religię.
3. Znajomość głównych dyscyplin filozoficznych, ich problematyki i terminologii.
4. Dostrzeganie w poglądach wielkich filozofów starożytnych paradygmatów myślowych, które są obecne w kulturze aż do czasów dzisiejszych.
5. Rozwijanie krytycznego myślenia i sprawności logicznych poprzez analizę wybranych pytań i argumentów filozoficznych.
6. Umiejętność jasnego formułowania i rzetelnego uzasadniania własnych poglądów filozoficznych w dyskusji.
7. Kształtowanie postawy refleksyjnej a zarazem krytycznej wobec omawianych zagadnień dotyczących świata i człowieka jako osoby, żyjącej w określonym środowisku naturalnym, obszarze kulturowym itp.

Treści nauczania.

1. Wstęp do filozofii. Uczeń: zna etymologię słowa filozofia; wymienia i charakteryzuje główne jej dyscypliny (metafizyka, epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, estetyka, filozofia polityki); rozumie arystotelesowski podział filozofii na filozofię teoretyczną, praktyczną i *poesis*; docenia rolę logiki jako narzędzia nauki i filozofii; rozpoznaje istotne cechy pytań filozoficznych.
2. Świat w obliczu przyrody. Uczeń: rozróżnia znaczenia słowa *archē*; kojarzy główne idee jońskich filozofów przyrody; odróżnia empiryzm od spirytualizmu.
3. Filozoficzne *sine qua non*. Uczeń: wskazuje na wybranym przykładzie obecność starożytnej kosmologii w filozofii nowożytnej i współczesnej.
4. Ontologia. Uczeń: rozumie znaczenie filozoficznych pojęć (byt, bycie, istnienie, istota, natura, substancja, materia); rozumie ponadczasowy spór o to, czy ludzkie czynności umysłowe można wyjaśnić wyłącznie w odwołaniu do procesów fizycznych.
5. Intelaktualizm etyczny. Uczeń: charakteryzuje filozofię Sokratesa na tle ruchu sofistycznego; rozumie koncepcję uprawiania filozofii poprzez autorefleksję lub samoświadomość; dyskutuje na temat problemu zła w świecie; przedstawiając tezę intelektualizmu etycznego oraz argumenty za i przeciw; wyjaśnia następujące stwierdzenia – Sokrates jako ideał mędrca, przykład pedagoga i moralny wzorzec.
6. Platonizm i neoplatonizm. Uczeń: wyjaśnia platońską teorię idei jako niematerialnych, niezmiennych i wiecznych wzorców; rekonstruuje spór między platonizmem, a nominalizmem; objaśnia platońską teorię poznania, definiuje termin *anamneza*; zna argumentację na rzecz nieśmiertelności duszy (Fedon, 78 d – 80 b); porównuje

platońską i biblijną koncepcję początku świata: Timajos (28 b – 30 c, Rdz 1, 1 – 2, 3); samodzielnie analizuje wybrane fragmenty Ennead; definiuje terminy *psychē*, *pneuma*, *aretē*, *agathón*, *daimonion* oraz *nous*.

7. Arystotelizm. Uczeń: objaśnia teorię możliwości i aktu; rozumie koncepcję hylemorfizmu; wyjaśnia koncepcję człowieka jako jedności ciała i duszy; ilustruje na wybranych przykładach problematykę entelechii, telosu, eudajmonii oraz Absolutu; rekonstruuje stanowisko Arystotelesowskiej etyki.
8. Epikureizm i stoicyzm. Uczeń: rekonstruuje spór o kryterium moralnej oceny czynu; rozpatruje wybrane problemy etyczne na tle współczesnego sporu między utilitaryzmem a deontologizmem; podaje przykłady obecności wątków epikurejskie i stoickich w literaturze europejskiej.
9. Sceptycyzm grecki. Uczeń: wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polega względność spostrzeżeń; identyfikuje na wybranych przykładach regres, tropy, redukcję *epoché*, błędne koło oraz arbitralność w uzasadnieniu; rozważa problem, czy jest możliwe poznanie prawdy; dostrzega różnicę pomiędzy prawdopodobieństwem a zaprzeczeniem; rekonstruuje spór między dogmatyzmem a sceptycyzmem.
10. Teologia i człowiek. Uczeń: przedstawia główne starożytne koncepcje z zakresu filozofii Boga (demiurg, nieporuszony poruszyciel, rozumna natura świata, prajednia; wyjaśnia wpływ filozofii starożytnej na formowanie się teologii i filozofii chrześcijańskiej; rekonstruuje filozoficzno-duchowe poszukiwania Plotyna.
11. Początki estetyki. Uczeń: porównuje starożytne pojęcia piękna i sztuki z odpowiednimi pojęciami nowożytnymi i współczesnymi.

Wymagania edukacyjne i kryteria oceniania.

Ocena dopuszczająca.
Uczeń: przedstawia etymologię słowa filozofia; wymienia i charakteryzuje ważniejsze dyscypliny w tej dziedzinie (metafizyka, epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, estetyka), filozofia polityki; objaśnia arystotelesowski podział filozofii; określa rolę logiki; rozróżnia znaczenia słowa <i>archē</i> ; <i>psychē</i> , <i>pneuma</i> , <i>aretē</i> , <i>agathón</i> , <i>daimonion</i> oraz <i>nous</i> ; zna historię idei filozofii starożytnej i antyku; uczęszcza systematycznie na zajęcia i wykazuje się zaangażowaniem.
Ocena dostateczna.
Uczeń: wskazuje na wybranym przykładzie obecność poglądów filozofów starożytnych w filozofii nowożytnej lub współczesnej; charakteryzuje filozofię Sokratesa w kontekście jego życia i postawy moralnej; objaśnia koncepcję uprawiania filozofii poprzez autorefleksję lub samoświadomość; przedstawia założenia intelektualizmu etycznego; zna i rozpoznaje systemy starożytnych szkół filozoficznych wraz z ich przedstawicielami.
Ocena dobra.
Uczeń: wyjaśnia platońską teorię idei oraz teorię poznania; definiuje termin anamnezy; zna argument przemawiający na rzecz nieśmiertelności duszy (Fedon, 78 d – 80 b); wyjaśnia sens potoczny i sensy filozoficzne terminu idealizm; wskazuje na wybranym przykładzie na obecność platonizmu w późniejszych epokach; objaśnia teorię możliwości i aktu; wyjaśnia koncepcję człowieka jako jedności ciała i duszy (hylemorfizm); rozumie znaczenie pojęć naturalizmu i antynaturalizmu; omawia jedno z następujących zagadnień filozofii Arystotelesa - klasyczna koncepcja prawdy, entelechia, telos, eudajmonia, Absolut; rekonstruuje spór o kryterium moralnej oceny czynu: cynicy i perypatetycy; rozpatruje wybrane problemy etyczne na tle sporu między utilitaryzmem a deontologizmem.
Ocena bardzo dobra.
Uczeń: wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polega względność spostrzeżeń i paradoksy stoików; identyfikuje na wybranych przykładach regres, tropy, redukcję <i>epoché</i> , błędne koło oraz arbitralność w uzasadnieniu; rozważa problem, czy jest możliwe poznanie prawdy; dostrzega różnicę pomiędzy

prawdopodobieństwem a zaprzeczeniem; rekonstruuje spór między dogmatyzmem a sceptycyzmem; rekonstruuje epistemologiczny spór między dogmatyzmem a sceptycyzmem; przedstawia główne starożytne koncepcje absolutu (demiurg, Platońska idea dobra, nieporuszony poruszyciel, prajednia); wyjaśnia wpływ filozofii starożytnej na formowanie się teologii i filozofii chrześcijańskiej.

Ocena celująca.

Uczeń: zalicza na ocenę bardzo dobrą lub dobrą wszystkie prace z bieżącego semestru; przedstawia co najmniej jeden paradoks logiczny i poddaje go analizie; wyróżnia i objaśnia wybrane pojęcia intuicji; porównuje dwie argumentacje za istnieniem Boga – argumentację św. Tomasza („pięć dróg”) z argumentacją św. Anzelmą z Canterbury z Proslogionu; wyjaśnia, czym jest neotomizm i wymienia jego głównych przedstawicieli; objaśnia sens formuły „myślę, więc jestem”; krytycznie rekonstruuje kartezjański argument na rzecz istnienia świata zewnętrznego; objaśnia Pascalowskie rozróżnienie porządku rozumu i serca; wyjaśnia, na czym w ujęciu Blaise Pascala polega wielkość i nędza człowieka; krytycznie rekonstruuje „zakład Pascala”; wyjaśnia, co to jest empiryzm i jakie są jego główne odmiany; objaśnia, na czym polega „przewrót kopernikański” w filozofii; przedstawia kantowską koncepcję prawa moralnego, objaśnia treść i funkcję imperatywu kategorycznego; objaśnia kluczowe tezy heglowskiej historiozofii; określa główne cechy niemieckiego idealizmu oraz wymienia jego ważniejszych przedstawicieli; wyjaśnia pojęcia woli mocy i nadczłowieka; odróżnia i charakteryzuje postawę apollińską i dionizyjską; odróżnia pozytywizm jako jedną z koncepcji poznania i nauki od samej nauki; wyjaśnia, na czym polega metoda fenomenologiczna; przedstawia główne idee humanistycznego egzystencjalizmu Jean-Paula Sartre’a; przedstawia główne idee wczesnej filozofii analitycznej na przykładzie jednego z następujących autorów (George Edward Moore, Bertrand Russell, Ludwig Wittgenstein); charakteryzuje Szkołę Lwowsko-Warszawską na przykładzie osiągnięć jednego z jej przedstawicieli (Kazimierz Twardowski, Tadeusz Kotarbiński, Kazimierz Ajdukiewicz, Tadeusz Czeżowski).

Przewidywane osiągnięcia uczniów

Znajomością podstawowych terminów filozoficznych z zakresu ontologii (byt, materia, substancja, forma itp.); znajomością podstawowych terminów filozoficznych z zakresu epistemologii (empiryzm, realizm, idealizm, aksjomat itp.); znajomością podstawowych terminów filozoficznych z zakresu estetyki (piękno, odczucie, twórczość, percepcja itp.); znajomością podstawowych terminów filozoficznych z zakresu etyki (dobro, powinność moralna, odpowiedzialność, itp.); znajomością najważniejszych filozofów epoki starożytnej oraz antyku, wraz ze znajomością ich głównych poglądów; znajomością wybranych fragmentów najważniejszych tekstów filozoficznych.

Co podlega ocenie?

Aktywność na lekcji. Prawidłowe stosowanie pojęć w odpowiednim kontekście, zrozumienie i używanie właściwej terminologii. Prace domowe, przeczytanie zadanej lektury tekstu źródłowego. Umiejętność krytycznej analizy tekstów. Na lekcji przewidziane są sprawdziany (jeden w semestrze) oraz pisemne zaliczenia (na bieżąco), aktywność na lekcji nagradzana jest ocenami. Uczeń jest zobowiązany do prowadzenia zeszytu. Brak realizacji i niewywiązywanie się z obowiązków oceniane jest minusami (dwa minusy – ocena niedostateczna) lub oceną niedostateczną. W semestrze można zgłosić jedno nieprzygotowanie (dwa „np.” skutkują oceną niedostateczną).

Jak poprawić ocenę semestralną/roczną?

Uczeń musi uzupełnić zaległe prace, zaliczyć sprawdziany lub poprosić o wyznaczenie prac dodatkowych i odrobić je w terminie ustalonym przez nauczyciela.